

ԱՆՆԱ ԴԱՆԻԲԵԿՅԱՆ

Հայ-ռուսական (սլավոնական) համալսարանի
իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական և քրեական
դատավարության իրավունքի ամբիոնի հայցորդ

ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԵՎ ԱՅԼ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՇԱՀԵՐԻ ԴԵՄՈՒՂՂՎԱԾ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԵՐՁԱՎՈՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Ֆրանսիացի հայտնի իրավաբան-գիտնական Մարկ Անսելը կարևորում էր այլ պետությունների իրավունքի ուսումնասիրությունը այնքանով, որ դա նոր հորիզոններ է բացում իրավագետների առջև՝ հնարավորություն ընձեռելով ավելի լավ ճանաչել իրենց երկրի իրավունքը, քանի որ վերջինիս բնորոշ յուրահատկությունները ավելի պարզ են բացահայտվում այլ իրավական համակարգերի հետ համեմատելիս. զինում է իրավագետներին այնպիսի գաղափարներով և փաստարկներով, որոնք հնարավոր չէ ստանալ միայն սեփական իրավունքի նույնիսկ գերազանց իմացության դեպքում¹: Այդ տեսակետից հետաքրքրություն է ներկայացնում այլ պետությունների քրեական օրենսդրության մոտեցումը առևտրային և այլ կազմակերպություններում կառավարչական գործառույթներ իրականացնող անձանց կողմից կատարվող հանցագործություններին հակազդելու խնդրին: Մույն հոդվածում վերլուծվում են մերձավոր արտասահմանի երկրների օրենսդրության՝ նշված հանցանքների համար պատասխանատվություն սահմանող նորմերը:

ԽՍՀՄ փլուզման արդյունքում միութենական հանրապետությունների տնտեսական համակարգերում տեղի ունեցած փոփոխությունները՝ պետական սեփականության վրա հիմնված ժողովրդական տնտեսության կառավարման կենտրոնացված համակարգից անցումը դեպի ազատ շուկայական հարաբերություններ, քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտների կայացումը հանգեցրել են մասնավոր և սեփականության այլ ձևերի վրա հիմնված բազմատեսակ կազմակերպությունների ստեղծմանը, որոնք ընդգրկված չեն պետական կառավարման համակարգում և տարբերվում են պետական կազմակերպություններից սեփականության օգտագործման և տնօրինման կարգով: Վերոգրյալի հետ միաժամանակ ծագել են նաև նոր խնդիրներ: Նորաստեղծ առևտրա-

յին և այլ (ոչ առևտրային) կազմակերպությունների գործունեության կապակցությամբ ծավալվող հասարակական հարաբերությունները պահանջում էին իրավական, այդ թվում նաև քրեաիրավական կարգավորում: Այդ կապակցությամբ անհրաժեշտություն առաջացավ վերանայելու խորհրդային քրեական իրավունքում ձևավորված դրույթները, որոնք օբյեկտիվ պատճառների ուժով այլևս ի վիճակի չէին ճիշտ արտացոլելու հասարակական զարգացման օբյեկտիվ պահանջները:

Առևտրային և այլ կազմակերպություններում կառավարչական գործառույթներ իրականացնող անձանց կողմից կատարվող հանրորեն վտանգավոր արարքների քրեականացման հարցը նախկին միութենական հանրապետությունների օրենսդրությունում ստացել է տարբեր լուծում: Մասնավորապես, կարելի է նշել տվյալ հարցին ետխորհրդային տարածության երկրների օրենսդիրների հետևյալ հիմնական մոտեցումները՝ առևտրային և այլ կազմակերպություններում կառավարչական գործառույթներ իրականացնող անձանց քրեական պատասխանատվության ենթարկելը պաշտոնեական հանցագործությունների համար, վերոհիշյալ անձանց քրեական պատասխանատվությունը բացառելը և առևտրային և այլ կազմակերպություններում կառավարչական գործառույթներ իրականացնող անձանց և պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինների պաշտոնատար անձանց՝ ծառայության շահերի դեմ ուղղված արարքների համար քրեական պատասխանատվության սահմանազատումը:

Առաջին ուղին ընտրել են, օրինակ, Ուզբեկստանի, Բելառուսի և Ուկրաինայի օրենսդիրները: Այսպես, 1994թ. սեպտեմբերի 22-ին ընտրված, 1995թ. ապրիլի 1-ից գործողության մեջ դրված Ուզբեկստանի Հանրապետության նոր քրեական օրենսգրքի 8-րդ բաժնում («Տերմինների իրավական նշանակություն») տրվում է պաշտոնա-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

տար անձի հետևյալ սահմանումը՝ դա կազմակերպական-տնօրինչական կամ վարչատնտեսական լիազորություններով օժտված անձ է, որը չունի պատասխանատու պաշտոնատար անձի հատկանիշներ: Քանի որ տվյալ սահմանումը որևէ նշում չի պարունակում այն մասին, թե որտեղ է պաշտոնատար անձ համարվող սուբյեկտը իրականացնում օրենքում նշված լիազորությունները, կարելի է եզրակացնել, որ դա չունի որևէ քրեաիրավական նշանակություն²: Օրենսգրքի 5-րդ բաժնի («Իշխանության, կառավարման և հասարակական միավորումների գործունեության կարգի դեմ ուղղված հանցագործությունները») XV-րդ գլխով («Կառավարման կարգի դեմ ուղղված հանցագործությունները») նախատեսված պաշտոնական որոշ հանցագործությունների որակյալ հանցակազմերում («Իշխանությունը կամ պաշտոնական լիազորությունները չարաշահելը», 205-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «Յ» կետ, «Պաշտոնական լիազորություններն անցնելը», 206-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «Յ» կետ, «Կաշառք ստանալը», 210-րդ հոդվածի 3-րդ մասի «Ճ» կետ, «Կաշառք տալը», 211-րդ հոդվածի 3-րդ մասի «Յ» կետ, «Կաշառքի միջնորդություն», 212-րդ հոդվածի 3-րդ մասի «Ը» կետ) որպես պատասխանատվությունը ծանրացնող հանգամանք նշված է պատասխանատու պաշտոնատար անձի կողմից հանցանք կատարելը: Օրենսգրքի 8-րդ բաժնում տրված սահմանմանը համաձայն՝ այլ սուբյեկտների հետ մեկտեղ այդպիսիք համարվում են նաև ձեռնարկությունների, հիմնարկների կամ սեփականության այլ ձևերի կազմակերպությունների ղեկավարները, պետական կառավարման գծով իշխանական լիազորություններով սահմանված կարգով օժտված հասարակայնության ներկայացուցիչները: Կառավարման կարգի դեմ ուղղված հանցագործությունները նախատեսող XV-րդ գլխում ընդգրկված 213-րդ հոդվածի («Ծառայողի կաշառում») 1-ին մասով սահմանվում է քրեական պատասխանատվություն պետական մարմնի, ձեռնարկության, հիմնարկի, կազմակերպության՝ անկախ սեփականության ձևից, հասարակական միավորման, քաղաքացիների ինքնակառավարման մարմնի պաշտոնատար անձ չհանդիսացող ծառայողի կաշառման համար, իսկ նույն հոդվածի 2-րդ մասով՝ նշված սուբյեկտի կողմից ակնհայտ ապօրինի նյութական վարձատրություն կամ գույքային օգուտ ստանալը, որն ավելի խիստ է պատժվում, քան 1-ին մասով նախատեսված արարքը³:

Բելառուսի Հանրապետության նոր քրեական օրենսգրքի (ընդունվել է Ներկայացուցիչների պալատի կողմից 1999թ. հունիսի 2-ին, Հանրապետության Խորհրդի կողմից հավանության է արժա-

նացել 1999թ. հունիսի 24-ին, 4-րդ հոդվածի («Քրեական օրենսգրքի առանձին տերմինների պարզաբանումը») 4-րդ կետին համապատասխան, այլ սուբյեկտների հետ մեկտեղ պաշտոնատար անձ են համարվում նաև հասարակայնության ներկայացուցիչները, այսինքն՝ պետական ծառայության մեջ չգտնվող անձինք, որոնք սահմանված կարգով օժտված են իշխանության մարմնի լիազորություններով՝ հասարակական կարգի պահպանման, իրավախախտումների դեմ պայքարի, արդարադատության իրականացման հետ կապված պարտականությունները կատարելիս (2-րդ կետ), մշտապես, ժամանակավորապես կամ առանձին լիազորությամբ հիմնարկներում, կազմակերպություններում կամ ձեռնարկություններում (անկախ սեփականության ձևից) կազմակերպական-տնօրինչական կամ վարչատնտեսական պարտականությունների կատարման հետ կապված պաշտոններ զբաղեցնող անձինք, որոնք սահմանված կարգով լիազորված են կատարելու իրավաբանական նշանակություն ունեցող գործողություններ (3-րդ կետ): Ուշագրավ է, որ ԲՀ ԲՕ 35-րդ գլխում («Ծառայության շահերի դեմ ուղղված հանցագործությունները») պաշտոնատար անձի կողմից ծառայության շահերին հակառակ կատարվող՝ օբյեկտիվ կողմից գործողությամբ և անգործությամբ դրսևորվող արարքներն առանձնացված են տվյալ գլխի տարբեր հոդվածներում («Իշխանությունը կամ ծառայողական լիազորությունները չարաշահելը», 424-րդ հոդված, և «Պաշտոնատար անձի անգործությունը», 425-րդ հոդված): Ընդ որում, անգործությամբ դրսևորվող արարքը պատժվում է ավելի մեղմ, քան գործողությամբ կատարվածը, որը, կարծում են, միանշանակ արդարացված չէ՝ նկատի ունենալով, որ արարքի հանրության համար վտանգավորության աստիճանի վրա որևէ կերպ չի կարող ազդել այն գործողությամբ կամ անգործությամբ կատարելու հանգամանքը, հետևաբար՝ ծառայության շահերի դեմ ուղղված հանրորեն վտանգավոր արարքների ըստ օբյեկտիվ կողմի հատկանիշների սահմանագատելը հիմնավոր չէ:

Հարկ է նշել նաև, որ Բելառուսի օրենսդիրը՝ նույնացնելով պետական և ոչ պետական կազմակերպությունների պաշտոնատար անձանց պատասխանատվությունը ծառայության շահերի դեմ ուղղված արարքների համար, այն սահմանազատում է պաշտոնատար անձ չհանդիսացող սուբյեկտների կողմից ապօրինի նյութական օգուտներ ստանալու դեպքում: Այսպես կոչված «ավանդական» կոռուպցիոն բնույթի պաշտոնական հանցագործությունների հետ մեկտեղ, ինչպիսիք են՝ կաշառք տալը, կաշառք ստանալը և կաշառքի միջ-

նորությունը, ԲՀ ԲՕ 35-րդ գլխում նախատեսված է նաև քրեական պատասխանատվություն պաշտոնատար անձ չհանդիսացող՝ պետական մարմնի կամ այլ պետական կազմակերպության աշխատակցի կողմից ապօրինի վարձատրություն կամ գույքային բնույթի այլ օգուտ ընդունելու համար (Հոդված 433. «Ապօրինի վարձատրություն ընդունելը»): Ընդ որում, պետական ծառայողին ապօրինի վարձատրություն տրամադրելը քրեականացված չէ: Միաժամանակ, առևտրային կաշառք ստանալու և տրամադրելու համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող 252-րդ հոդվածը, որի սուբյեկտ է հանդիսանում անհատ ձեռնարկատիրոջ կամ իրավաբանական անձի՝ պաշտոնատար անձ չհանդիսացող աշխատողը, ընդգրկված է «Տնտեսական գործունեության իրականացման կարգի դեմ ուղղված հանցագործությունները» վերնագրված 25-րդ գլխում (ծառայության շահերի դեմ ուղղված այլ հանցանքների դեպքում մնան սահմանազատում կատարված չէ):

Կարծում ենք, որ նման օրենսդրական լուծումն անտրամաբանական է: Նախ՝ անհասկանալի է, թե ինչով է դա պայմանավորված՝ հիմք ընդունելով, որ միևնույն ոչ պետական կազմակերպությունում կառավարչական կամ այդպիսիք չհանդիսացող այլ գործառույթներ իրականացնող աշխատողների՝ ծառայության շահերին հակառակ կատարված հակաօրինական արարքներն, անշուշտ, ոտնձգում են միևնույն օբյեկտի դեմ՝ անկախ նրանից, թե այդպիսին համարվեն տնտեսական գործունեության, թե ծառայության իրականացման բնականոն կարգի ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերությունները: Բացի այդ, պարզ չէ, թե ինչից էլնելով՝ ոչ պետական կազմակերպության աշխատողին կաշառելը հանցանք ճանաչելու պարագայում, պետական ծառայողի նկատմամբ կատարված նույնանման արարքն այդպիսին չի դիտվում:

Ուկրաինայի Հանրապետության քրեական օրենսդրությունում առևտրային և այլ կազմակերպություններում կառավարչական գործառույթներ իրականացնող անձանց կողմից կատարվող հանրության համար վտանգավոր արարքների վրա ևս տարածվում են պաշտոնեական հանցագործությունների համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող նորմերի դրույթները: Այսպես, ըստ Ուկրաինայի Գերագույն Ռադայի կողմից 2001թ. ապրիլի 5-ին ընդունված, 2001թ. սեպտեմբերի 1-ից գործողության մեջ դրված Ուկրաինայի քրեական օրենսգրքի 17-րդ բաժնում («Ծառայողական գործունեության ոլորտի հանցագործությունները») ընդգրկված 364-րդ հոդ-

վածի («Իշխանությունը կամ ծառայողական դիրքը չարաշահելը») ծանոթագրության 1-ին մասի, պաշտոնատար անձինք են համարվում մշտապես կամ ժամանակավորապես իշխանության ներկայացուցիչների գործառույթներն իրականացնող, ինչպես նաև ձեռնարկություններում, հիմնարկներում և կազմակերպություններում՝ անկախ սեփականության ձևից, կազմակերպական-տնօրինչական կամ վարչատնտեսական պարտականությունների կատարման հետ կապված պաշտոնները մշտապես կամ ժամանակավորապես զբաղեցնող, կամ այդպիսի պարտականությունները առանձին լիազորությամբ կատարող անձինք :

Վերլուծելով վերը թվարկված մոտեցումները՝ նշենք, որ պետական և ոչ պետական կազմակերպություններում կառավարչական գործառույթներ իրականացնող անձանց պատասխանատվությունը նույնացնելը դժվար թե կարելի է համարել արդարացված՝ հիմք ընդունելով տվյալ կառույցների գործունեության իրականացման տարբեր նպատակները և սկզբունքները: Սակայն, ավելի անհիմն է թվում վերը նշված երկրորդ մոտեցումը՝ ծառայության շահերի դեմ ուղղված հանրորեն վտանգավոր արարքներ կատարող առևտրային և այլ կազմակերպություններում կառավարչական գործառույթներ իրականացնող անձանց քրեական պատասխանատվությունը բացառելը, որպիսի ուղին ընտրել է, օրինակ՝ Ադրբեյջանի օրենսդիրը:

Այսպես, 1999թ. դեկտեմբերի 30-ին հաստատված, 2000թ. սեպտեմբերի 1-ից գործողության մեջ դրված Ադրբեյջանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքով ընդհանրապես չի նախատեսվում առևտրային և այլ կազմակերպություններում կառավարչական լիազորություններ իրականացնող անձանց քրեական պատասխանատվությունը: ԱՀ ԲՕ 33-րդ գլխում («Պետական իշխանության, պետական ծառայության շահերի և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունները») ընդգրկված 308-րդ հոդվածի («Պաշտոնեական լիազորությունները չարաշահելը») ծանոթագրության 1-ին մասի համաձայն՝ պաշտոնատար անձինք են համարվում մշտապես, ժամանակավորապես կամ առանձին լիազորությամբ իշխանության ներկայացուցիչների գործառույթներ իրականացնող կամ պետական, տեղական ինքնակառավարման մարմիններում, պետական և մունիցիպալ հիմնարկներում, ձեռնարկություններում և կազմակերպություններում կազմակերպական-տնօրինչական կամ վարչատնտեսական գործառույթներն իրականացնող անձինք: Վերը նշված նորմի վերլուծությունից բխում է, որ պետական կամ տեղական ինքնակա-

ռավարման մարմին կամ վերջիններիս հիմնարկ, ձեռնարկություն կամ կազմակերպություն չհանդիսացող որևէ այլ կազմակերպությունում կառավարչական գործառույթներ իրականացնող անձանց արարքները հանդիսանում են քրեորեն ոչ պատժելի: Փաստորեն, Ադրբեջանի օրենսդիրն անտեսել է առևտրային և այլ կազմակերպություններում ծառայության շահերի ապահովման կարևորությունը, որի հետևանքով քրեաիրավական պաշտպանության ոլորտից դուրս են մնացել այդ կապակցությամբ ծավալվող հասարակական հարաբերությունները: Մինչդեռ պետական ապարատի պաշտոնատար անձ չհանդիսացող սուբյեկտների անիրավաչափ արարքները նույնպես օբյեկտիվորեն վտանգ են ներկայացնում ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց, հասարակության և պետության օրինական շահերի համար, որով թելադրված է նման արարքներին հակազդելու անհրաժեշտությունը:

Առևտրային և այլ կազմակերպություններում կառավարչական գործառույթներ իրականացնող անձանց քրեական պատասխանատվության հարցում նման մոտեցում է ցուցաբերում նաև Լիտվայի Հանրապետության օրենսդիրը՝ որոշակի վերապահումներով: Լիտվայի ՔՕ (հաստատվել է 2000թ. սեպտեմբերի 26-ի օրենքով, ուժի մեջ է մտել 2003թ. հունվարի 1-ին) «Պետական ծառայության և հանրային շահերի դեմ ուղղված հանցագործությունները և քրեական զանցանքները» վերնագրված 33-րդ գլխում բովանդակվող 230-րդ հոդվածի («Հասկացությունների մեկնաբանումը») 1-ին մասի համաձայն՝ սույն գլխում նշված պետական ծառայողներ են համարվում պետական ծառայության պարտականությունները կատարող անձինք՝ պետության քաղաքական գործիչները, պետական ծառայության մասին օրենքով՝ հանրային վարչարարության ծառայողները, ինչպես նաև այլ անձինք, ովքեր, աշխատելով պետական ատյաններում, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման ատյաններում կամ հիմնարկներում, դատական, իրավապահ ատյաններում կամ պետական հսկողության և վերահսկողության մարմիններում, դրանց հավասարեցված ատյաններում, իրականացնում են իշխանության ներկայացուցչի գործառույթները կամ օժտված են վարչական լիազորություններով, հավասարապես նաև այդպիսի պաշտոնների պաշտոնական թեկնածուները: Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ պետական ծառայողին հավասարեցվում է օտարերկրյա պետության ատյանում, միջազգային հանրային կազմակերպությունում կամ միջազգային դատական ատյաններում համապատասխան լիազորություններով

օժտված անձը, ինչպես նաև այդպիսի պաշտոնների պաշտոնական թեկնածուները: Բացի այդ, նշված հոդվածի 3-րդ մասի ուժով պետական ծառայողին հավասարեցվում է ցանկացած պետական, ոչ պետական կամ մասնավոր հիմնարկում, ձեռնարկությունում կամ կազմակերպությունում պաշտոն զբաղցնող կամ ձեռնարկատիրությամբ զբաղվող և հանրային վարչարարության լիազորություններով օժտված, ինչպես նաև հասարակությանը հանրային ծառայություններ մատուցող անձը, բացառությամբ տնտեսական կամ տեխնիկական գործառույթներ իրականացնող անձանցից: Այսպիսով, Լիտվայի քրեական օրենսդրությունը որոշ դեպքերում կարող է պետական ծառայության շահերի դեմ ուղղված հանցագործությունների սուբյեկտ ճանաչել ոչ պետական կազմակերպության ծառայողին, որպիսի օրենսդրական լուծումը՝ կարծում ենք, վիճելի է:

Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների պաշտոնատար անձանց և առևտրային և այլ կազմակերպություններում կառավարչական գործառույթներն իրականացնող անձանց պատասխանատվության սահմանազատման սկզբունքն արտացոլված է մի շարք մերձավոր արտասահմանի երկրների քրեական օրենսդրությունում, որպիսի մոտեցումը, կարծում ենք, հիմնավոր է և արդարացված: Որոշ հանրապետությունների քրեական օրենսգրքերում առևտրային և այլ կազմակերպություններում ծառայության շահերի դեմ ուղղված հանցագործությունները առանձնացված են ինքնուրույն գլուխներում:

1996թ. մայիսի 24-ին ընդունված, 1997թ. հունվարի 1-ից գործողության մեջ դրված Ռուսաստանի Դաշնության ՔՕ 23-րդ գլխում («Առևտրային և այլ կազմակերպություններում ծառայության շահերի դեմ ուղղված հանցագործությունները») նախատեսված են հետևյալ արարքները՝ «Լիազորությունները չարաշահելը» (201-րդ հոդված), «Լիազորությունները չարաշահելը մասնավոր նոտարների և աուդիտորների կողմից» (202-րդ հոդված), «Մասնավոր պահնորդական կամ խուզարկուական ծառայությունների ծառայողների կողմից լիազորություններն անցնելը» (203-րդ հոդված) և «Առևտրային կաշառքը» (204-րդ հոդված)⁸:

Ի տարբերություն ՌԴ ՔՕ՝ Վրաստանի ՔՕ (ընդունվել է 1999թ. հուլիսի 22-ին, գործողության մեջ է դրվել 2000թ. հուլիսի 1-ից) XXIX-րդ «Ձեռնարկատիրական կամ այլ կազմակերպություններում ծառայության շահերի դեմ ուղղված հանցագործությունները» գլուխը քրեական պատասխանատվություն է սահմանում միայն երկու արարքի՝ լիազորությունները չարաշահելու (220-րդ հոդված)

և առևտրային կաշառքի համար (221-րդ հոդված): Ընդ որում, տվյալ արարքների սուբյեկտներ են հանդիսանում համապատասխան կազմակերպությունում «ղեկավարման, ներկայացուցչական կամ այլ հատուկ լիազորություններ» ունեցող անձինք⁹: Ելնելով վերը նշված նորմերի տառացի մեկնաբանությունից՝ կարելի է եզրակացնել, որ այդպիսիք կարող են հանդիսանալ ոչ միայն կառավարչական գործառույթներն իրականացնող ծառայողները:

1997թ. հոկտեմբերի 1-ին ընդունված, 1998թ. հունվարի 1-ից գործողության մեջ դրված Դրդգտանի Հանրապետության ՔՕ «Տնտեսության ոլորտի հանցագործությունները» VIII-րդ բաժնի «Հանցագործությունները ոչ պետական ձեռնարկություններում և կազմակերպություններում» 23-րդ գլուխը նախատեսում է թվով հինգ հանցակազմ՝ «Առևտրային և այլ կազմակերպությունների ծառայողների կողմից լիազորությունները չարաշահելը» (221-րդ հոդված), «Լիազորությունները չարաշահելը մասնավոր նոտարների և աուդիտորների կողմից» (222-րդ հոդված), «Մասնավոր խուզարկուական ծառայությունների ծառայողների կողմից լիազորություններն անցնելը» (223-րդ հոդված), «Առևտրային կաշառքը» (224-րդ հոդված), որի սուբյեկտ է հանդիսանում միայն առևտրային կազմակերպությունում կառավարչական գործառույթներն իրականացնող անձը, և «Ծառայողի կողմից ապօրինի վարձատրություն ստանալը» (225-րդ հոդված): Վերջին հոդվածով նախատեսված արարքի սուբյեկտ է հանդիսանում պետական մարմնի, ձեռնարկության, հիմնարկի, կազմակերպության, հասարակական միավորման, քաղաքացիների ինքնակառավարման մարմնի պաշտոնատար անձ չհանդիսացող ցանկացած ծառայող: Տվյալ նորմի տառացի մեկնաբանությունից բխում է, որ այդպիսին պետք է դիտվի ցանկացած, այդ թվում նաև պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի ծառայողը՝ նկատի ունենալով նաև, որ «Պաշտոնական հանցագործությունները» 30-րդ գլխով նախատեսված մի շարք կոռուպցիոն արարքների սուբյեկտ են հանդիսանում բացառապես պետական, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, դրանց հիմնարկների, ինչպես նաև զինված ուժերի և այլ զինվորական միավորումների պաշտոնատար անձինք (304-րդ հոդվածի ծանոթագրություն 1-ին մաս)¹⁰: Նման օրենսդրական լուծումը՝ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի ծառայողին 23-րդ գլխով նախատեսված արարքների սուբյեկտների շրջանակում ընդգրկելը, անհասկանալի է թվում՝ հիմք ընդունելով տվյալ գլխի վերնագիրը:

2002թ. ապրիլի 18-ին ընդունված Մոլդովա-

յի Հանրապետության ՔՕ առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ «Առևտրային, հասարակական և այլ ոչ պետական կազմակերպությունները ղեկավարող անձանց կողմից կատարված հանցագործությունները» XVI-րդ գլխում ավանդական հանցակազմերի հետ մեկտեղ այն նախատեսում է նաև ծառայողական լիազորություններն անցնելը (336-րդ հոդված), որի հանցակազմը որակյալ դարձնող հանգամանք է հանդիսանում անվտանգության ապահովման մասնավոր ծառայության կամ մասնավոր խուզարկուական կամ պահնորդական կազմակերպության աշխատողի կողմից կատարելը՝ զուգորդված բռնության կամ բռնության սպառնալիքի հետ (336-րդ հոդվածի 2-րդ մաս): Ծառայողական դիրքը չարաշահելու (335-րդ հոդված) որակյալ հանցակազմի սուբյեկտներ են հանդիսանում նոտարը, աուդիտորը և փաստաբանը (335-րդ հոդվածի 2-րդ մաս): Բացի այդ, Մոլդովայի օրենսդրի կողմից «առևտրային կաշառք» ավանդական տերմինի փոխարեն օգտագործվել է «կաշառք» բառը («Կաշառք տալը», 333-րդ հոդված և «Կաշառք ստանալը», 334-րդ հոդված)¹¹:

1998թ. մայիսի 21-ին ընդունված, 1998թ. սեպտեմբերի 1-ին ուժի մեջ է մտած Տաջիկստանի Հանրապետության քրեական օրենսգիրքը, սահմանազատելով պաշտոնական հանցագործություններից առևտրային և այլ կազմակերպություններում կառավարչական գործառույթներն իրականացնող անձանց արարքները, վերջիններս չի ընդգրկում առանձին գլխում: Տվյալ արարքները ներառված են տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործություններին նվիրված 27-րդ գլխում¹²: Նույնն է նաև ՀՀ օրենսդրի մոտեցումը տվյալ կատեգորիայի հանցագործությունների նկատմամբ, որոնք ընդգրկված են «Տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունները» վերնագրված 22-րդ գլխում («Առևտրային կաշառք», 200-րդ հոդված և «Առևտրային կամ այլ կազմակերպությունների ծառայողի կողմից լիազորությունները չարաշահելը», 214-րդ հոդված)¹³:

Անդրադառնալով ուսումնասիրվող արարքների օբյեկտի խնդրին՝ գտնում են, որ վերոհիշյալ օրենսդրական լուծումը վիճելի է: Այսպես, ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնող՝ շահույթ ստանալու հիմնական նպատակ ունեցող առևտրային կազմակերպություններում կարգադրիչ կամ այլ կառավարչական գործառույթներ իրականացնող անձանցից բացի, տվյալ արարքների սուբյեկտների շրջանակում ընդգրկված են նաև այլ նպատակներ հետապնդող ոչ առևտրային կազմակերպություններում համապատասխան լիազորություններով օժտված ծառայողները, ինչպես նաև

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

փաստաբանները, արբիտրները (այդ թվում՝ օտարերկրյա պետության՝ արբիտրաժի մասին օրենսդրությանը համապատասխան՝ գործառույթներ իրականացնող արբիտրները): Հետևաբար, տվյալ կատեգորիայի արարքները միշտ չէ, որ այս կամ այն չափով առնչվում են տնտեսության ոլորտին: Դժվար թե կարելի է պնդել, որ՝ օրինակ, քրեական գործով պաշտպան նշանակված փաստաբանին կաշառք տալու կամ վերջինիս կողմից կաշառք ստանալու հետևանքով վնասը հասցվում է տնտեսական գործունեության ոլորտում ծավալվող հա-

սարակական հարաբերություններին: Բոլոր դեպքերում նշված արարքները ոտնձգում են ոչ պետական կազմակերպություններում (հասարակական ինստիտուտներում) ծառայության (մասնագիտական գործունեության) իրականացման սահմանված կարգի դեմ: Այդ տեսակետից, կարծում ենք, որ նպատակահարմար կլիներ առանձնացնել տվյալ կատեգորիայի արարքները տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործություններից:

¹ Տե՛ս Անսել Կ. Մեթոդոլոգիական խնդիրները համեմատական իրավունքի ոլորտում: Մ.: Մոսկվա, 1981. Ս. 38.

² Տե՛ս Վոլժենկին Բ. Վ. Սлужбные преступления. М.: Юристъ, 2000, С. 355.

³ Տե՛ս Уголовные кодексы мира. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. <http://ugolovnykodeks.ru>.

Уголовный кодекс Республики Узбекистан. <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14405/preview>

⁴ Տե՛ս Уголовные кодексы мира. Уголовный кодекс Республики Беларусь. <http://ugolovnykodeks.ru>.

Право. Законодательство Республики Беларусь. Уголовный кодекс Республики Беларусь.

<http://pravo.kulichki.com/vip/uk/00000001.htm>

⁵ Տե՛ս Уголовный кодекс Украины <http://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks>

⁶ Տե՛ս Уголовные кодексы мира. Уголовный кодекс Азербайджана. <http://ugolovnykodeks.ru>. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14108/preview>

⁷ Տե՛ս Экономико-правовая библиотека. Уголовный кодекс Литовской Республики.

http://www.pravo.vuzlib.net/book_z794_page_37.html

⁸ Տե՛ս Уголовные кодексы мира. Уголовный кодекс РФ. <http://ugolovnykodeks.ru>. Уголовный кодекс РФ от 13 июня 1996г. N 63-ФЗ. Система «ГАРАНТ» www.garant.ru

⁹ Տե՛ս Уголовный кодекс Грузии. «ЗАКОН». Интернет-журнал Ассоциации юристов Приморья.

http://law.vl.ru/comments/show_article.php?art_id=489&sec_id=61&law_id=12&law_name

¹⁰ Տե՛ս Уголовные кодексы мира. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. <http://ugolovnykodeks.ru>.

Уголовный кодекс Кыргызской Республики. <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14305/preview>

¹¹ Տե՛ս Уголовные кодексы мира. Уголовный кодекс Республики Молдова. <http://ugolovnykodeks.ru>.

Владивостокский центр исследования организованной преступности. Уголовный кодекс Республики Молдова.

<http://www.crime.vl.ru/index.php?p=1320&more=1&c=1&tb=1&pb=1>

¹² Տե՛ս Уголовные кодексы мира. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. <http://ugolovnykodeks.ru>.

Уголовный кодекс Республики Таджикистан. <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14346/preview>

¹³ Տե՛ս ՀՀ քրեական օրենսգրքը, «ԻՐՏԵԿ» համալիր:

РЕЗЮМЕ

Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях по законодательству стран ближнего зарубежья

Настоящая статья посвящена рассмотрению норм уголовного законодательства стран ближнего зарубежья, предусматривающих ответственность за преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях. В статье представлено отношение законодателей иных государств к проблеме криминализации общественно опасных деяний, совершаемых лицами, выполняющими управленческие функции в соответствующих организациях. Затрагивается также вопрос отграничения деяний данной категории от должностных преступлений, который в законодательстве разных стран решается неоднозначно. Статья содержит сравнительный анализ соответствующих норм уголовного законодательства РА и иных государств.

SUMMARY

The crimes against the interests of the service for commercial and other organizations under the legislation of neighboring countries

This article deals with the rules of criminal law neighboring countries, involving responsibility for the crimes against the interests of the services for commercial and other organizations. The article presents the ratio of the legislators of other states to the problem of criminalization anti-socially dangerous acts committed by persons performing managerial functions in their respective organizations. Also raised the issue of delimitation of the category of acts of malfeasance, which in the legislation of different countries is solved uniquely. This article contains a comparative analysis of the relevant rules of the criminal law of RA and other countries.